

ma is a nevét viselő utcában, Nicolas Flamel, a főfő alkimista, aki egyik társával, Dame Pèrennellel, miként a legenda tartja, 1382. január 17-én egy fél font (kb. negyed kiló) higanyt átváltoztatott ezüstré. Még a XIX. század egyik legnagyobb francia költője, Gérard de Nerval is odanyilatkozott, hogy a Saint-Martin negyed "kénköszagú". Ez a kénköszag a gyermek Desnos-t is megcsapta, Nicolas Flamel alakja pedig soká foglalkoztatta, annyira, hogy némely versében még azonosul is a hajdani alkimistával.

Amint látható, Desnos épp olyan vizionárius lény volt, mint a nála huszonnégy évvel idősebb Jacob. És ifjú éveiben éppoly kicsapongó is.

Ám ennek a vizionárius lénynak meg is kellett élnie valamiből. Előbb patikussegédnek áll, majd egész sor egyéb pénzkereseti móddal próbálkozik: könyvelő lesz, aztán egy ingatlanügynökség munkatársa, közben egy időre a reklámszakmában helyezkedik el. Aki a második világháború előtt vagy azt követően, még a 80-as évek előtt utazott a párizsi metróban, bizonyára emlékszik a metróalagutak falára fehérrel igen sűrűn fölfestett szövegre: DUBO DUBON DUBONNET. (A Dubonnet egy étvágygerjesztő likőr neve.) Úgy mondják, mind a szöveg, mind elhelyezésének ötlete költőnktől származott.

No de egész nap kamillát és hársfatea-füvet mérni, könyvelni, kiadó lakások után kajtatni összeírásuk végett: mindez a legkevésbé sem volt az ifjú Desnos ínyére. Neki, aki már a dadaista mozgalom egyik legkiemelkedőbb költője, André Breton, Benjamin Péret és a többiek barátja, mindez a prózai tevékenység azt jelentette, hogy csu-

pán estéit fordíthatja valódi talentumának kibontakoztatására. Szerencséjére Paul Deharme, a párizsi Rádió egyik főnöke 1932-ben maga mellé veszi, s ettől fogva az anyagi gondoktól megszabadult költő szinte szárnyakat kap: van olyan év, aminek minden napján megír egy verset. Akárcsak Max Jacob, ő is tele van sziporkázó nyelvi ötletekkel. Ezeket szigorúan plebejus világszemléletének szolgálatába állítja. Mindazonáltal leleményeiből kenyéradója, a Rádió is profitál: Desnos-nak nem kevesebb, mint háromezer (!) szellemes szlogenjét sugározza nyolc év alatt.

Azután jön a háború, a náci megszállás. Desnos részt vesz az Ellenállásban. Évekbe telik, amíg a Gestapo rájön, hogy az Ellenállás kiadójának, az *Éditions de Minuit*-nek gondozásában megjelenő *Valentin Guillois*-versek valódi szerzője Robert Desnos. A költőt Max Jacob letartóztatása előtt két nappal, 1944. február 22-én fogják le. Elmenekülhetett volna, hiszen barátai előzőleg figyelmeztették a fenyegető rajtaütésre, mégis maradt, mert attól tartott, hogy szökése esetén feleségét, Youkit hurcolják el helyette.

Följegyezték róla, hogy a koncentrációs táborban a gázkamrák (a „fürdők”) előtt sorban álló zsidókhoz oda-oda rohant, elkapta kezüket, s tenyerükből szerencsés megmenekülést, hosszú életet, sok boldogságot „jósolt” nekik, ily módon tartva bennük a lelket.

Ő maga még megérte a felszabadulást Terezinben, de öt héttel később, 1945. június 8-án a tifusz végzett vele. Akárcsak Radnótinak, neki is a zsebében találták meg utolsó költeményét.

MAX JACOB VERSEI

Igen régi szöttes

*Két lovag vív hogy elnyerje a hölgyet
A két ló elborzadva dobrokol.
A napfényben a pengék tündökölnek
Pajzsok csillámlanak a bokrokon.*

*Egy remetéhez menekült a dáma
Míg fehér fátylát rángatja az eb.
Jósol neki tenyere alapján a
Szent vén újabb véres szerelmeket.*

*S most fön az égen im egy griffmadár, a
Hölgy vőlegénye, ki breton nemes.*

*A Holdban járt egy kalifa szavára
S a Bölcsek Fűvével most itt repes.*

*Vártornyok között van honn egy idős úr
– Acél a kastély fala s a tető –
Szerelmet zeng körötte száz erős húr:
Az agg fölöttébb vendégszerető.*

*Szent Péter s János áll a bástyafokra
Angyalok futnak ide-amoda.
S hol Marseille ostromának dúl a pokla
Gondban az Ördög és vezérkara.*

Kaleidoszkóp

Minden mintha mozaikból állt volna: az állatok égnek fordított lábbal jártak, kivéve a szamarat, amelynek fehér hasára állandóan változó szavak voltak írva. A torony színházi látcső volt; belül aranyozott szóttesek fekete tehenekkel; a kis hercegnő fekete ruhájáról nem volt tudható, vajon zöld napokat észlelni-e rajt, vagy rongyos lyukáin át őt magát.

Félelem

A vigyoruk rettentő, ki-
szorva cserzkodnak alá
a hegyről. Részegnek látsza-
nak, de nem azok. Megpró-
bálják szaladni, de lehetet-
len, jól tudom. És ez még
előtt van, most jön a java!
Hát az harcos fekete em-
berrel! A végső kálvária:
váltak, két ellenséget (van-
e helyénből hál?) forró vízbe
vetik. Vigasztaló emlék
egyetlenegy sincs. E veríté-
kes s gyilkolósos álomból
keltetek föl! Keltetek föl,
mielőtt elaludnék.

Ellenség az erdőben

Sokat ért erődöt emelni az
égi kegyelemnek! egy órá-
nyi alvásért az ellenség be-
nyargal, fekete sisakban, fe-
kete lovon. A paraszrok sar-
lóval és csákánnyal utána:
ihol egy sápadt arcú és vörös
szemű, ki szemlátomást
gyűlölködőbb a többiekkel.
Istenem, oltalmaz! De im-
már késő.

Felebaráti szeretet

Ki látta a varangyot kesz-
tülbaktatni az utcán? Egő-
szen kicsiny emberke ő:
még egy baba sem pará-
nyóbb. Térden vonzolódik:
az ember azt hiáné, szegyetli
magát... De nem! csak reu-
mát, hárta a fél lábát, na
micsa vízszabó! Hová
gyerekek így? A csatorná-
ból jött elő, szegény bébák.
Senki sem vette észre az ut-
cán ezt a varangyot. Hajdan
senki sem vett észre engem
az utcán, most a gyerekek
sárga csillagomon gúnyo-
lódnak. Boldog varangy!
teneked nincs sárga csil-
lagod.